

הערות

מאת כ"ק מרן

אדמו"ר מהר"א מבעלזא

זי"ע

על דברי הקצות החושן

בענין

קנין חצר בהקדש

קובץ בענין

זכייה בקנין חצר להקדש

עם הערות מאת

כ"ק מרן

אדמו"ר מהר"א מבעלזא

זי"ע

על דברי הקצות החושן בענין זה

שכתב מרן זי"ע בילדותו בפקודת זקנו
כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מבעלזא זי"ע

ומה שנשארו ונתנו האחרונים בענינים אלו

יו"ל ע"י

כולל חושן משפט "אוהל יששכר"

דחסידי בעלזא בארא פארק יצ"ו

כ"א מנחם אב תשס"ח לפ"ק

לזכר ועילוי נשמת

הרה"ח ר' אפרים ב"ר יוסף וועבער ע"ה

מחשובי חסידי בעלזא

בעיר מאקאווא יצ"ו

גלב"ע טו תמוז תש"ד לפ"ק

ומנו"כ בעיר גאלאנטא יצ"ו

ת. נ. צ. ב. ה.

אב תשס"ח

© 2008

יצא לאור על ידי

כולל חושן משפט "אוהל ישכר"

דחסידי בעלזא בארא פארק יצ"ו

מחזור השני - תשס"ח

הגהות והארות יתקבלו בתשו"ח במערכת

על מספר פקס - 1-206-339-8474

דברים אחדים

עלינו לשבח לאדון הכל אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, וחובה יתירה נודעת לנו להודות על אשר שם חלקינו בין יושבי בית המדרש, לישב באהלה של תורה, ביני עמודי דגריס, ללמוד וללמד להגות בדברי תורתנו הק' ולהשתעשע עם חוקי משפטיו בדיבוק חברים מקשיבים תלמידי חכמים ורבנים, לומדים מובהקים, חסידים מופלגים, יראים ושלמים, בספסלי בי מדרשא - ה"ה כולל האברכים המפורסם 'אוהל יששכר' - על לימוד חושן משפט פה ברוקלין יצ"ו.

ברוב שבח והודיה להשי"ת על אשר גמל חסדו עמנו, וזכו רבני הכולל לגמור ולסיים כל הלכות דיני ממונות העמוקות, שנלמדו בעמל רב, בעיון ובהתמדה מופלגת במסגרת הכולל. חפץ ה' בידינו הצליח, וזכו כותלי הכולל להוציא ממנה פרי ביכורים רבנים מופלגים, מורי הוראה מובהקים, מרביצי תורה נודעים, דנחת לעומקא דדינא אשר שמם הטוב הולך לפנייהם בכל רחבי העיר לשם ולתפארת.

מעלין בקודש ולא מורידין, תהלה לקל זכינו ובחודש חשון השתא נפתח בברכתו של כ"ק מורן אדמו"ר שליט"א, מחזור שנייה ללימוד חושן משפט במסגרת הכולל, ובסיועו של הדומ"ץ הרה"ג ר' אברהם יושע העשיל הכהן קאטצבורג שליט"א שהביא הדבר מכח אל הפועל, קבלו עליהם קבוצה נכבדה של אברכים יקרים, שכבר גמרו מקצועות נכבדות בש"ס ופוסקים, לצלול לים הגדול של הלכות דיני ממונות, ומים רבים לא יוכל לכבות אהבתם ושקידתם בתורה.

במשך זמן החורף העל"ט, זכינו לעבור על עשרה סימונים ראשונים של הלכות 'מקח וממכר' בעיון רב, כאשר ראש הכולל הדומ"ץ הרה"ג ר' מאיר הכהן מייסד שליט"א ממריץ בנו ומשפיע מהודו עלינו, לעודד הלימוד בכל המובנים, וברוב בקיאותו ובינתו הראה כוחו גם בשיעורים הלמדניים, תמידין כסדרן, להעמיד הפשט על בוריה, להבין סודותיה, דבר דבור על מקומו הדק היטב. והוא שהביא אותנו להצלחתנו הכבירה, עד שזכינו באחרונה לערך כחמישים אברכים מן הכולל לבוא על המבחן בכתב ובע"פ ע"י גדולי הרבנים בעירנו, שהעריכו ושבתו רוב בקיאותם של אברכי הכולל. בהזדמנות זו, הזמן מוכשר להודות תחילה וראש לראש הכולל, על שהביאנו עד הלום ברוב עמל ויגיעה ונותן עולנו תמיד על שכמו.

ברכה לראש משביר, עמוד התווך של הכולל, האי נדיב ונגיד הנכבד המרומם הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל הי"ו פטרון הכולל, על שהטה שכמו גם הפעם לתמוך באברכי הכולל, שיוכלו להגות בתורה"ק ולעשות נח"ד ליצרם. יזכהו השי"ת לרוות רוב נחת אצל יצ"ח, בשובע שמחות מתוך הרחבת הדעת והנפש, באין מחסור כל.

בהזדמנות זו שמחים אנו להגיש בפני הקהל, פלפול בענין קנין בחצר הקדש - סוגיא שנלמד עתה בין כותלי הכולל ונתלבן ע"י לומדיה החשובים.

קובץ הנוכחי מכיל בקרבו הערות אחדים מאת **כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע**, שנשרדו מתוך חיבור שלם של הערות והשגות, שכתבם **כ"ק מרן זי"ע** בילדותו על הקצות החושן.

עצם החיבור מתואר בקובץ 'דבן של ישראל' (ע.א.פ.): "זקינו **כ"ק מרן מהר"י זי"ע** עקב אחריו תמיד וחיבבוהו עד לאחת. יום אחד בעודו לפני גיל בר מצוה קרא לו, ופקד עליו ללמוד ספר קצות החושן, ולרשום הערות וחידושים, שיעלו במצודתו בעת לימודו, על ספר, ולהביאם אליו כשיגמור. אם כי הייתה זאת בניגוד לשאיפתו להיות נחבא אל הכלים ולהסתיר רחוק מעיני הבריות, שמר מרז"ל את פקודתו של זקינו בנאמנות, ורשם בתוך החוברת הרבה חידושים והשגות והערות נפלאות, כאשר בראש כל ענין רשם "נצטוויתי מפי **כ"ק מרן זקני** לרשום..."

זקינו ז"ל החשיב מאוד את החיבור, והניחו בארון בביתו נאווה קודש בחדר הנקרא "די אייזערנע שטוב" (חדר הברזל) שם נשמרו הספרים החשובים ביותר, יחד עם כתבי יד יקרי ערך מגדולי הפוסקים ובעלי קבלה הקדמונים, כמו הרמ"ע מפאנו ותלמידי האר"י ז"ל. לעתים כשהגיעו גדולי ישראל לבקר בבעלזא, הראה להם **מרן מהר"י זי"ע** את החוברת פרי עמלו של **מרן**, והם הביעו התפעלות על כוחו הגדול בתורה של העולם הצעיר, ועל החידושים שנכתבו בטוב טעם ודעת, כדוגמת הספרים שחיברו גאונים מפורסמים.

זקני החסידים ספרו, שבהזדמנויות שונות כגון שבת קודש בעת תפלת מנחה (שאו התפללו מנחה בה'מיטעל שטוב', וה'אייזערנער שטוב' הי פתוח רק לו) זכו להציץ פנימה. ראש כוללנו המנוח הגה"ח מוה"ר שמחה בונים זצ"ל ויבלחט"א הרה"ח ר' אברהם שמואל גראס מאנטוורפן מסרו שבעת שניקו הספרים על חג הפסח הוציאו את כל הספרים מה'אייזערנע שטוב' והניחו אותם לפני רחבת הבנין ועל ה'קלאטקעס' ואז היתה להבחורים הזדמנות פז, לעיין בהערות אלו ולהתענג בדבריו העמוקים, וממנו נשתמרו ונמסרו מדור דור. וכפי שתיאר לנו הגה"ח ר' יוסף שטייכל מבעלזא זצ"ל, היתה זאת ספר קצות החושן ובסופו נכרך לו קובץ דפים עם כת"י **מרן ז"ל**.

הקונטרס נעלם ואבד בעת שנהרסה חצר הקודש בעיר בעלזא בשנות הזעם, בימי המלחמה העולמית השניה. רק כמה הערות מהם נשתמרו ע"י **זקני** החסידים, וחבל על דאבדן ולא משתכחין.

תשואות חן יעלה על ראש האברך המוכשר הרה"ג ר' אברהם יונה פייבוש שליט"א, ואתו עמו האברכים הרה"ח ר' אהרן בר"א אסטרייכער הי"ו והרה"ח ר' משה שוואמענפעלד הי"ו עבור עריכת הקובץ לתועלת וזיכוי הרבים. ברכה מיוחדת להרה"ח ר' יוסף חיים לאנגסאם עבור סיועו בספ"י.

תקותינו איתנה כי במשך הזמן נזכה להוציא לאור עוד קובצים תורניים מלאות חידושי תורה, להפיץ מעיינות התורה חוצה, ולקדש שם שמים על ידינו בביאת משיח צדקינו ומלכינו בראשינו בב"א.

הנהלת הכולל

בענין קנין חצר בהקדש

אשפה ואח"כ נתמלא זבל וכו', מועלין בהם אבל לא במה שבתוכן. וכתב רשב"ם (ד"ה הכי קאמר): "דלא אלים רשות הקדש לקנותו, דאילו בהדיט אתרבאי (קנין חצר) (בבא מציעא י, ב) מ'ואם המצא תמצא בידו' (שמות כב, ג), אבל לא בהקדש, (דאין יד להקדש וממילא אין קנין חצר להקדש). וכן כתבו תוס' שם ז"ל, (ד"ה ואין) ואין מועלין במה שבתוכן, דלא אמרינן שיקנה חצר הקדש כמו שקונה חצר דהדיט, דחצר משום יד אתרבאי ואין יד להקדש, עכ"ל. ומהאי טעמא נמי חצר בית הכנסת אינו קונה להקדש".

בקצות החושן (חושן משפט ר, א) איתא: "באגודה ריש מעילה, ז"ל, מצא דבר בבית הכנסת זכה בו, ולא אמרינן דחצר בית הכנסת קונה להקדש, דחצר קונה מכח יד ואין יד להקדש. והובא במג"א הלכות בית הכנסת (אורח חיים קנד, כג)".

"ומקור הדין בפרק הספינה (בבא בתרא עט, א): תנן התם וכו' הקדיש בור מלאה מים, אשפות מלאות זבל, שובך מלא יונים וכו', מועלין בהם ובמה שבתוכן, אבל הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים,

- דבר שנקנה להקדש ע"י קנין חצר אין בו מעילה -

בנידון זה), ויש לומר, אי נמי קנה לה (להקדש מדין קנין חצר כמו בהדיט, אעפ"כ) אין מעילה בזכירתה, עכ"ל. ולכאורה דברי הרמב"ן צריכים ביאור, דאם יש קנין וזכות להקדש, למה אין מועלין בו.

והרמב"ן בחידושיו שם בבבא בתרא כתב, וז"ל: "והא דאמרינן אין מועלין במה שבתוכן, שמעתי משום דלא קניא חצר להקדש, דחצר משום יד אתרבי ואין יד להקדש, וכן כתב הר"ר שמואל ז"ל (-הרשב"ם, ומוסיף הרמב"ן שיטה אחרת

- הקדש שאין לו דעת מקנה אין בו מעילה -

על ידי דעת אחרת מקנה, אלא ממילא זכי לה הקדש בתורת חצר, אין מועלין בו. ותדע (דיש הקדש שאין מועלין בו) דהא אפילו בקדשי גוים פליגי תנאי בזבחים (מה,

בביאר שיטה זו של הרמב"ן כותב הקצוה"ח בהמשך דבריו, דטעמו נראה משום - "דאין מעילה אלא בהקדש שהוקדש על ידי אדם, אבל זה שאינו קדוש

דכו"ע" (פירוש, דכל שכן דזה אינו קדשי בני ישראל). ולפי זה מצא מציאה בבית הכנסת, אכתי יש לחוש לדעת הרמב"ן דיש חצר להקדש לזכות בו.

(א) אם מועלין בו, ואף על גב דודאי קני לה הקדש, (ומשום דדוקא ב'קדשי בני ישראל' מועלין - שם בגמרא) וזה שהוקדש ממילא, שלא על ידי אדם אין מועלין אליבא

תמיהת כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א זי"ע ע"ד הקצות ביסוד הרמב"ן

טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכיפורים, עיי"ש דפריך וליחשוב נמי שבועה שלא אוכל, ומשני מידי דאיתא בשאלה לא קתני, ופריך והא מוקדשין דאיתא בשאלה וקתני, ומסיק בבכור שקדושתו מרחם ואינו בשאלה. ולפי הקצוה"ח, האין שייך בו מעילה, הא קדושתו ממילא. וצ"ע ביאור הקצוה"ח בדעת הרמב"ן.

ותמיה כ"ק מרן זי"ע על היסוד של הקצוה"ח שחידש בדברי הרמב"ן דאין מעילה אלא בדבר שהוקדש על ידי אדם ולא שהוקדש ממילא, הרי בגמרא שבועות (כד, ב) מבואר שיש מעילה בבכור, אף על פי שקדושתו מרחם ואין דעת אחרת מקדישו. דאיתא בפרק ג' דשבועות, גבי יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד, ואלו הן,

שני תירוצים של בעל "אחינו"ר

נחשב ג"כ כקדשי בני ישראל.

עוד כתב שם, דיש לומר דשאני בכור דקדשוהו שמים מרחם ולא גרע מקדושת פה, ודברי הרמב"ן הם רק היכא שהחצר זכה בעצמו, ואין בו מקדיש, לכן אינו בכלל קדשי בני ישראל, משא"כ היכא דהתורה קדשו, לא גרע מהקדש בני ישראל ועיקר מה שנתמעט הוא רק כשלא הוקדש כלל, אלא דקדושתו ממילא, עיי"ש. (וכ"כ במקור ברוך ח"א סימן כד עיי"ש).

וב'אחינו"ר (ח"ג סימן ס"ז אות א') הקשה ג"כ קושיא זו, ותירץ עלי', דשאני בכור דכיון דהוי קדשים קלים, ויש בו זריקת הדם, לא גרע מעשה זריקת הכהן מקדושת פה. ומה שהביא הקצוה"ח בסמוך מקדשי נכרים דליכא מעילה, שאני קדשי נכרים דהוי רק עולות, ובעולה הרי בישראל יש מעילה גם לפני זריקה, ולכן אין הזריקה מקדש, משא"כ בכור דהוי קדשים קלים דרק עיי"ה הזריקה יש מעילה, אם כן הזריקה מקדש, כמו קדושת הפה, דעל ידי הזריקה דכהנים

תירוצו של הגאון בעל קהלות יעקב

ובקהלות יעקב (נדרים סימן מח) כתב:

דאולי י"ל דבכור שאני, דכיון דאינו נוהג אלא בבהמת ישראל, ואפילו שותפות עכו"ם פטור מבכורה, ובתוספתא מבואר דגם בהמת הפקר פטורה מן הבכורה (ועמש"כ מזה בעה"י בקה"י בכורות סימן ב'), מחשבא קדושת'י מכח ישראל, וקרין בה מקדשי בני ישראל, כיון דקדושתו באה מכח בעלות דישאל.

ומה שהכריח הקצוה"ח לומר, דהוקדש מאיליו דינו כקדשי נכרים שאין בהם מעילה, לבאר בזה דברי הרמב"ן ז"ל, שכתב דאפילו אי חצר קונה להקדש מ"מ אין בהם מעילה, לכאורה יש לפרש - וליתן טעם אחר לשיטת הרמב"ן - דכוונת הרמב"ן ז"ל הוא, דעל ידי זכיית החצר להקדש לא נתפס בו קדושה כלל, רק קנין וזכות ממון נעשה להקדש, אבל על ידי קנין בלחוד אינו נתפס בו שום קדושה, ואשכחן קנין הקדש בלא

שום קדושה, בבבא מציעא (נו, ב) בהא דריבית להדיט ואין רבית להקדש, דמוקמין לה באבני בנין המסורות לגזבר, והגזבר מלוה אותן ברבית ע"ש, ובע"כ דכבר הן קנויים להקדש, דאל"כ ה"ז רבית דהדיט, אלא שקדושה לית בהו, ומשום הכי ליכא מעילה בהלואתן, וכמש"כ במאסף אהל תורה (חוברת ד' סימן נ"ה), ושם הביא דברי הריטב"א ז"ל (בבא מציעא פרק ז) בהא דממעט רעך ולא של הקדש ע"ש, וה"נ י"ל דהא זכ"י שזוכה הקדש על ידי חצר, אינו אלא בקנין הקדש, ולא בקדושת הקדש, ומשום הכי לית בהו תורת מעילה, אבל לעולם היכא דנחית עלי' קדושה, ואפילו באה מאל"י כגון בכור שפיר אית בהו דין מעילה, דדוקא קדשי נכרים איתמעטו ממעילה מקרא דקדשי בני, ולא כל היכא דבאה קדושה מאל"י, וצריך עיון בכ"ז ולא כתבתי אלא להעיר, עכ"ל הקהלות יעקב.

שני תירוצים מספר "משא בני קהת"

בספר משא בני קהת להרה"ג ר'

שמאי קהת הכהן גראס שליט"א (הלכות מעילה דף קמז - קמט) כתב ליישב עפ"י"מ דאיתא בגמרא נדרים (יב, ב - יג, א), שהמתפיס בבכור פליגי בה, רבי יעקב אוסר ורבי יהודה מתיר, (האומר כבר זה יהיה עלי בכור פליגי בה האם מתפיס קדושת בכור, כיון דבכור ממילא אסור שהרי אי אפשר להתפיס

אלא בדבר הנדור, ולא בדבר האסור, כגון האומר כבר זה יהיה כנבילה לא אמר כלום), ובגמרא שם אמרין דלמ"ד דאסור הוא משום דס"ל דהוי דבר הנדור משום דמצוה להקדיש את הבכור, דתניא רבי אומר מנין לנולד בכור בתוך ביתו, שמצוה להקדישו, שנאמר (דברים טו, יט) הזכר תקדיש, ומאן דשרי, כי לא מקדיש מי לא מיקדיש, עיי"ש.

ובגליוני הש"ס להגאון ר' יוסף ענגיל זצ"ל, הקשה למ"ד דאסור, הלא ההקדש הוא ממילא, ומ"ט הוא דבר הנדור, ותירץ דעכ"ח לומר דהקדש האדם חל באמת, ויש לבכור הקדשות מן האדם שהקדישו, כאשר לכל הקדש, ומה שהתורה מקדישה את הבכור מאליו, הוא רק אם האדם אינו מקדישו, אז התורה עצמה נותנת לו קדושה וחלה אז הקדושה מאליו, אבל אם האדם מקדישו אז אין התורה מקדישתו כלל באמת, וקדושת האדם הוא שיש בו, וכן מורה לשון הפסוק דהזכר תקדיש, דנתנה התורה כח לאדם להקדיש קדושת בכורה, דאל"כ הרי אין זה מקדיש, רק אומר תיבות בעלמא - הרי זה הקדש, וה"נ מוכח מלשון הגמרא "ומאן דשרי כי לא מקדיש מי לא מיקדיש", ומשמע דהשתא דמקדיש ליה, לא מיקדיש באמת מעצמו, ואין הקדושה בו חלה מאליו, ואך קדושת האדם הוא שיש בו, ועיי"ש שהאר"ך בזה.

נמצא לפי זה שהיכי שהקדיש את הבכור, שמצוה באמת להקדישו, חל קדושת האדם, והוא קודש ע"י האדם, ושפיר יש בו מעילה בבכור גם לשיטת הרמב"ן, ומ"מ ליתא בשאלה, משום דאם ישאל עליו, אז שוב יהיה קדוש מעצמו בקדושת בכורה, וא"ש דברי הרמב"ן. (ועי' שו"ת מחנה חיים ח"ב סימן ל; ובשו"ת אחיעזר שם).

אך אכתי צ"ב, דהא איתא ביומא (סג, ב) דאסור להקדיש מחוסר זמן, דהיינו עד

שיעברו ח' ימים, משום שאינו יכול להקריבו לפני זה. וא"כ עדיין קשה, דהא קדושת בכור חל כשנולד הבכור, וקדושת האדם בא אחר ח' ימים משנולדה. ולא מסתבר לומר דאחר שחל הקדושה מאליו, פקע הקדושה כשהאדם מקדישו אח"כ.

אך י"ל עפ"י מה דאיתא בפתחי תשובה (יור"ד סימן שו, א) מספר תיבת גומא (פרשת ראה), דבכור כיון דקדוש מאליו, אין איסור להקדישו כשהוא מחוסר זמן, כיון שממילא קדוש מעצמו, ולכן מותר להקדישו תיכף כשנולד עיי"ש, וא"כ ניחא דתיכף כשנולד הבכור מקדישה, ובא הקדושה מכח האדם.

ועוד נראה לומר לתרץ קו' מרן זי"ע, די"ל דגם קודם שהאדם מקדישו, יש לבכור קדושה מאליו ומעצמו, ובכ"ז בזה שמקדישו ניתוסף על הבכור איסור מעילה, על ידי הקדש פיו, שע"כ כך חלה איסור מעילה, מה שאין עליו על ידי מה שקדוש מאליו.

ועפ"י ניחא שפיר מה שהקשה בגליוני הש"ס (שם), דלמ"ד דמצוה להקדישו מ"ט הוא דבר הנדור, דהלא סוף סוף קדושת הבכור באה מאליו, וא"כ מדוע הוא דבר הנדור, ועיין לעיל. אך לפי הנ"ל אתי שפיר, דמאחר שע"י הקדש פיו ניתוסף איסור מעילה, ע"כ שפיר הוא דבר הנדור, ובזה מיושב גם קו' מרן זי"ע על דברי הקצוה"ח.

תירוצו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע על קושיית הקצוה"ח

בתשובת מוהר"ר בצלאל אשכנזי (סימן יד) כתב, דטעמא דלא מהני בהקדש שאלה בתר דאתי ליד גזבר, דלא מהני שאלה בהקדש אלא משום דאתי דיבור ומבטל דיבור, אבל היכא דאתי ליד גזבר דכבר קני לה הקדש במשיכה אינו חוזר, והובא בש"ך (סימן רנ"ה, ו"ע"ש), והכא נמי כיון דחצר קונה להקדש והוא העזרה, תו לא מצי מתשיל עלה, דבהדיא נמי כל דאתי לחצירו תו אינו חוזר (כמבואר בחו"מ קפט, א), ואית ביה מעילה כיון שקדוש ע"י דעת אחרת, ושאלה לית ביה כיון דכבר הקנה אותו להקדש ע"י חצר, ותו לאו בדידיה קיימא למתשל עלה כיון דכבר קנה לה הקדש, וכיון דליתיה בשאלה ממילא מעילה אית ביה, כיון דקדושתו הראשונה קיימת. ומסיים הקצוה"ח דצריך עיון בשיטה זו של הרמב"ן דיש קנין להקדש משום חצר, "ומזה נראה ראה ראה ברורה למ"ש תוס' ורשב"ם דאין חצר להקדש". ע"כ דברי הקצות החושן.

העיר על כך כ"ק מרן זי"ע, א"דיש לומר

בהמשך דבריו מקשה הקצוה"ח על שיטה זו של הרמב"ן, דהקדש קונה מטעם חצר, מהא דאמרין פ"ג דשבועות (כד, ב) גבי יש אוכל אכילה אחת, וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד, ואלו הן טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכיפורים, עיי"ש דפר"ך וליחשוב נמי שבועה שלא אוכל, ומשני מידי דאיתא בשאלה לא קתני, ופר"ך והא מוקדשין דאיתא בשאלה וקתני, ומסיק בבכור שקדושתו מרחם ואינו בשאלה. ואי נימא דיש קנין חצר להקדש, א"כ במוקדשין נמי כיון דכבר נשחט בעזרה קני ליה הקדש, דעזרה הוה חצר דהקדש, וכל דבר הנקנה להקדש תו לא מהני שאלה, כמו כל הקדש דבתר דאתי ליד גזבר לא מצי מתשיל עלה, וכמ"ש תוס' בכמה דוכתי (ראה פסחים מו, ב ד"ה הואיל אי), והכא נמי במוקדשין בעזרה, שלדעת הרמב"ן כבר אתי בזכיה לרשות הקדש ומאז שנקנה להקדש כבר אינו בשאלה, אם כן אמאי הקשו דמוקדשין איתא בשאלה.

ומוסיף הקצוה"ח בביאור קושיתו, דהנה

- בשולי הגליון -

^א וכעין זה תירץ גם בספר קהלות יעקב (בבא בתרא סימן לו, ב). וכן גם נמצא לאחרונה בכתב יד של הגהות ברוך טעם על קצות החושן, וז"ל שם: לא קשה מידי, דהא אם יופקע ע"י שאלתו מה שהוקדש באמירתו ולא תהיה

בישוב הקושיא, דהגם כשבא ליד גזבר לא מהני שאלה משום דכבר נעשה מעשה וקנין, ואז השאלה שהוא דיבור לא מהני לעקור הקנין, אבל עכ"פ הנדר גופא שהוא רק דיבור, נעקר על ידי שאלה, ונשאר קנין חצר בעלמא בלא קדושת הפה, ואז ליכא

מעילה, והוה כמו בור דהקדש שנתמלא מים דאין מועלין במים, דעל ידי השאלה נעקר חלק קדושת הפה של הקרבן, ומשו"ה פריך שפיר, והא מוקדשין דאיתא בשאלה על הנדר, ונשאר הקנין בלי קדושת הפה וליכא מעילה.

הערות מספר "משא בני קהת"

ובספר משא בני קהת (הלכות מעילה דף קמז - קמט), כתב להעיר על תירוצו של מרן זי"ע, ולבאר את קושיית הקצות, דמש"ה הנדר גופא אינו בשאלה, משום דעל מה ישאל, דהלא גם כשישאל עדיין לא יצא לחולין, מפני דעל מה שחצר ההקדש קנה הרי אינו יכול להשאל, רק שישאר הקדש בלי שימעול בה, ואם כל השאלה הוא רק על זה, איזה פתח חרטה ימצא על ההקדש באופן כזה, ואף אם יוכל למצוא פתח חרטה, מ"מ

לא שכיחא כה"ג, ע"כ שפיר הוי ליתא בשאלה, משום דלא שכיח שישאל על הקרבן, ושפיר הקשה הקצות"ח. (וכה"ג מצינו בגמ' (נדרים נט, א), דתרומה לא הוי דבר שיש לו מתירים, אף דאפשר בשאלה, משום דאין מצוה להשאל עלי', עיי"ש, ובמאירי פירש דכיון דלא הוי מצוה אין הפתח מצוי, עיי"ש. הרי חזינן דמפני שאין הפתח מצוי ושכיח לא הוי איתא בשאלה, וכמו"כ הכא).

טעם אחר מכ"ק מרן זי"ע על הא דמוקדשין איתא בשאלה

והוסיף עוד כ"ק מרן זי"ע לתרץ קושיית הקצות"ח באופן אחר, על פי

יסודו של הנודע ביהודה, (מהדו"ת יור"ד סימן קנד) שכתב לבאר אמאי תרומה אחר

- בשולי הגליון -

קדושה רק מצד קנין עזרה, אין בזה חיוב אשם מעילות, וכמ"ש הרמב"ן בעצמו, וא"כ מקשה הגמרא שפיר והרי הקדש. ובזה מדויק יפה במה שכתב רש"י בשבועות בזה"ל, והרי הקדש, אשם מעילות דאתי ליה משום דיבורו שהקדישו, ע"כ. ונשמע כדברי, מדלא נקט רש"י גם בטמא ונותר דתני שם במתניתין, דאם מתשיל על ההקדש נעשו חולין בעזרה למפרע, וליתא לאיסור טומאה ונותר, אלא ודאי דנחית רש"י לזה, שכיון דכבר אתי ליד כהן, ליתא בשאלה להפקיע מקדושת קרבן, דדל אמירת המקדיש, הרי הכהן זכה את הקרבן להקדש, אבל לענין אשם מעילות מקשה גמרא שפיר.

שבאה ליד כהן אינו יכול לשאול עליה, דלכאורה "מה בכך שהוא ביד כהן, ואטו אם טעה ונטל חולין וסבר שהיא תרומה, ומסרה ליד כהן בתורת תרומה, הלא אם אח"כ נודע שהיא חולין אטו יחזיקנה הכהן ויאמר כבר זכיתי בה, הא ודאי ליתא", ומבאר טעם דין זה - "משום דכל שאלה ופתח פירושו הוא - שהנודר אומר אלמלא הייתי יודע דבר זה לא הייתי נודר וכו' והחכם המתיר שומע דבריו ומתיר לו", אע"פ שיכול להיות שאין דבריו אמת ולא היה צריך להתיר לו התרה, "אלא שאין אנו צריכין לחשדו בזה", אך כשבא אל הכהן להוציא ממנו התרומה, הרי "הכהן אינו מחויב להאמינו, ויכול הכהן לומר אולי אתה משקר, ולפי שאתה רוצה ליקח ממני התרומה אתה אומר כן, ואין הכהן מחוייב להאמינו ולהחזיר לו".

לפי דברי נודע ביהודה אלו, מבאר כ"ק

מין זי"ע, אמאי אינו יכול לבטל דיבורו אחר דאתי לידי הקדש, והוא דהוי כמו בתרומה אצל כהן, דיכול הגובר של הקדש לומר לו אינני מחויב להאמין לך. ולפי זה מתורץ שפיר מה שהקשה הקצוה"ח על הרמב"ן, מהא דאיתא בגמ' (שבועות שם) דמוקדשין איתא בשאלה, ואע"פ דקנאו הקדש, והקשה הקצוה"ח דלכאורה מצינו שאחר שהגיע ליד גזבר שוב אינו מועיל שאלה, כמו בתרומה שבאה ליד כהן שאינו יכול לשאול עליו, אך לפי"ז י"ל דהכא שאני, דאנן סהדי דאדעתא דהכי שיעבור על כל כך הרבה חטאות לא נדר, (כדמיידי בגמרא שם דעובר אד' חטאות ואשם, ועל ידי השאלה אינו עובר אלא ב' חטאות, יעו"ש) לכן שפיר אפילו כשבא ליד גזבר מצי לשאול על נדרו. (ועיין ביור"ד סימן שכ"ג בט"ז סק"ב ובנקודות הכסף שם, ובפתחי תשובה סק"ג).

דרוש נאה על פי דברי הקצוה"ח

- שימן זקן אהרן אין בו מעילה כטל חרמון -

כ"ק מין זי"ע הוסיף עוד פרפרת נאה ביסוד דברי הקצוה"ח בדעת הרמב"ן, שיש קנן חצר להקדש רק כשהוקדש על ידי אדם ולא בנתקדש ממילא, דהנה איתא בגמרא כריתות (ה, ב) על הפסוקים (תהלים קלג, ב-ג) "כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן וגו', כטל

חרמון שיורד על הררי ציון, כי שם צוה ד' את הברכה". ודרשו: "כמין שתי טיפין מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו וכו' ועל דבר זה היה משה רבינו דואג שמא חס ושלום מעלתי בשמן המשחה (ששמתי שם יותר מדאי - רש"י), יצתה בת קול ואמרה 'כטל חרמון שיורד על הררי ציון', מה טל

אין בו מעילה אף שמן שיורד על זקן אהרן
אין בו מעילה". ובעצם יש לתמוה, מה ענו
לו מן שמיא - מדוע אין מעילה בשמן זה
שהוא של הקדש. וגם להבין הודעת הבת
קול בהוכחה מטל חרמון דוקא, וגם מה
דמיון שמן המשחה שהוא קודש לטל שלא
הוקדש מעולם, ולא עלתה על דעת אדם
שיהא מעילה בטל.

וביאור הענין נראה בהקדם דברי הגמרא
בכריתות (ה, ב), ת"ר ויקח משה
את שמן המשחה וימשח את המשכן וגו'
רבי יהודה אומר שמן המשחה שעשה
משה במדבר הרבה נסים נעשו בו
מתחילתו ועד סופו, תחילתו לא היה אלא
י"ב לוגין, כמה יורה בולע, כמה עיקרין
בולעין, כמה האור שורף, ובו נמשח משכן
וכליו אהרן ובניו כל ז' ימי המילואים, ובו
נמשחו כהנים גדולים ומלכים, ואיתא שם
בגמ' לפני זה, וכולו קיים לעתיד לבא,
שנאמר זה יהיה לי לדורותיכם, זה
בגימטריא י"ב לוגין הויין, ולפי זה מבואר
בגמרא ששמן המשחה שנמשח בו אהרן

נתוסף ונתרבה בהשפעת נס משמים, ולא
חל הקדש על אותו הריבוי ותוספת מכח
אדם ישראל בן דעת בקדושת פה, והשתא
לפי הקצות החושן דשמן כזה שנעשה בנס
והוקדש ממילא אין בו מעילה, אתי שפיר
דלא מעל משה רבינו. וזהו "צתה בת קול
ואמרה כטל חרמון שיורד על הררי ציון",
והיינו שטל הזה שיורד על הררי ציון ששם
הוא מקום הבית המקדש, הרי הוא נופל
לרשות הקדש, והיה צריך לכאורה שיהיה
בו מעילה, מפאת חצר ההקדש, וצריך
לומר הטעם שלא מועלין בטל חרמון זה,
משום שלא בא מכח קדושת פה אדם
ישראל, והוי הקדש מאיליו דאין בו מעילה,
אף שמן שיורד בזקן אהרן אין בו מעילה,
משום אותו טעם עצמו דהשמן שנתוסף
מהברכה בנס, לא בא מפה אדם מישראל
שהקדישו, וממילא כן נמי ב"שמן הטוב על
הראש יורד על הזקן זקן אהרן" שאין
מועלין בו כיון דהוקדש ממילא, "כי שם
צוה ד' את הברכה", דהיינו שבא בנס
וברכה מן השמים ולא על ידי אדם, ולכן
"שמן שיורד על זקן אהרן אין בו מעילה".

- בשולי הגליון -

² הגאון רא"פ הרשקאוויטש שליט"א אבד"ק האליין ציין כי כדברים האלה של מרן זי"ע כיוון גם הרה"ג ר' שמואל
פירר זצ"ל הי"ד אב"ד קראס בספרו הר שפר (מס' הוריות דף י"ב). ועיין גם בספר 'ברית כרותה' (סימן מ"א פרק
א') באריכות יותר.

פירוש הפסוקים בפרשת העקידה כמין חומר

עושה עבודה זו שנושא את עצי העולה, ויש בו מעילה, דאסור לעבוד עבודה בקדשים, כקושיית הגמרא (בפסחים סו, א) גבי ערב פסח שחל להיות בשבת בנידון שחיטת הפסח, שכח ולא הביא סכין מער"ש מהו, א"ל הנח להם לישראל, אם אינם נביאים בני נביאים הם, למחר מי שפסחו טלה תוחבו בין צמרו, מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו, ומקשה הגמרא "הא קעביד עבודה בקדשים".

ועפי"ד הקצוה"ח הנ"ל לא קשה מידי, כיון דאין מעילה לדבר שהוקדש ממילא, וזה אשר השיב אברהם אבינו עליו השלום ליצחק בנו - 'אלוקים' יראה לו השה לעולה - הקב"ה הוא שהקדיש אותך לעולה, ומעולם לא הוקדשת בקדושת פה, וממילא אין מעילה על ידך כלל.¹

מפי השמועה שמענו, שמרן זי"ע הוסיף לפרש בזה בפרשת העקידה את הפסוקים "ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וגו'. ויאמר יצחק אל אברהם אביו וגו' הנה האש והעצים ואיה השה לעולה. ויאמר אלוקים יראה לו השה לעולה בני". (בראשית כב ו - ח). ולכאורה קשה למה לא שאל יצחק איה השה לעולה, מיד בעת צאתם מביתם.

ויש ליישב, שמתחילה סבר בדעתו שהוא בעצמו יהיה העולה, וכך היה רצונו באמת ותמים, להיות נקרב על גבי המזבח לעולה לרצון לפני השי"ת, אך אח"כ כשראה יצחק ששם אביו עליו עצי העולה, להיותם נישאים על כתפיו, אז הבין והכריע בדעתו ושכלו, שאי אפשר שיהא הוא בעצמו הקרבן עולה, מאחר שהוא

- בשולי הגליון -

¹ עיין בספה"ק אוהב ישראל (וירא) שהביא ג"כ קושיות אלו בשם דודו הרב הגאון הגדול מו"ה בצלאל, שמתרץ שם עפ"י תירוצו של הגמרא הנ"ל "ומתרץ כהלל, דתניא מימיו לא מעל אדם בעולתו, אלא מביאה חולין לעזרה, ושם הוא מקדישה וסומך ידיו עליו" - עפי"ז מיישב שם שאביו השיבו שאינו מקדישו עד שמביאו לעזרה, כדי שלא יבוא לידי מעילה. וזהו "אלוקים יראה לו השה" כשירצה שאקריב שה לעולה, ואם לאו, בני, ושם אקדישך, ונמצא לע"ע אין שם קדושת מזבח עליך.

² הוספה זאת לא קבלנו מפי זקני החסידים, ולא הצלחנו לברר מקור הדברים.